

História prípadovej práce na území dnešného Slovenska

Peter Brnula

OPERAČNÍ PROGRAM
LIDSKÉ ZDROJE
A ZAMĚSTNANOST

PODPORUJEME
VAŠI BUDOUCNOST
www.esfcr.cz

územie dnešného Slovenska

- dnešné územie Slovenska – lepšia alternatíva názvu z dôvodu viacerých politických zmien na tomto území;

mapy zdroj:
wikipedia.org

Moderné dejiny pomoci v rámci Uhorska

- do roku **1848** a po roku **1848**;
- transformácia vlastníckych vzťahov – vplyv na pracovné podmienky;
- vznik priemyselných centier – nová tzv. sídlisková kultúra;
- úpadok remesiel a remeselníckej výroby;
- zmena tradičného systému pomoci;
- proletariát/robotníctvo;

Moderné dejiny pomoci v rámci Uhorska

- definitívna laizácia sociálnej a charitatívnej starostlivosti prichádza práve po francúzskej revolúcii;
- vo Francúzsku prebieha znárodnenie cirkevného majetku, rádov, nemocníc a táto sekularizácia a laizácia sa postupne presúva do celého zvyšku Európy;
- Cirkev stráca prostriedky, ktoré jej slúžili stáročia k napĺňaniu dobročinnosti;
- že starostlivosť o ľudí s postihnutím prebrali jednotlivé krajiny a štáty (resp. ich regióny, mestá a obce), ktoré však mohli po odsúhlasení delegovať túto starostlivosť aj na cirkevné organizácie;

Moderné dejiny pomoci v rámci Uhorska

- Beňa a Gábriš (2008) obdobie v Uhorsku až do roku 1848, teda do revolúcie, označujú ako policajný štát a stavovský absolutizmus;
- reformy v Uhorsku od roku 1830;
- Občiansky zákon z roku 1811;

Moderné dejiny pomoci v rámci Uhorska

- 1840 – pracovný čas detí;
- cechy neopodstatnené, avšak udržiavané;
- rozvoj svojpomocného družstevníctva;
- robotnícke spolky (friendly societies);
- na území Uhorska sa zakladajú aj dobročinné, najmä ženské spolky, ktoré prinášajú nový spôsob starostlivosti;

Moderné dejiny pomoci v rámci Uhorska

princezná Hermína (foto: www.wikipedia.org)

- 1816 zakladá v Budapešti po vzore viedenského Malého spolku šľachtických (Kleine Gesellschaft adeliger Frauen) tzv. *Spolok dobročinných žien*;
- predchodca profesionálne poskytovanej sociálnej práce – realizovali ju dobrovoľníčky;
- cieľom spolku bolo najmä potlačenie chudoby, ktorú už v prvom roku svojej činnosti realizoval prostredníctvom podpory chudobných;

Moderné dejiny pomoci v rámci Uhorska

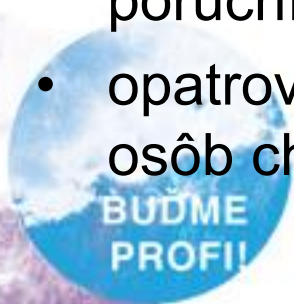
- spolok mal sieť po celom Uhorsku;
- 1838 vytvorený **Teréziou Szirmay-Szulyovszky** v **Košiciach** dom pre chudobných a podnik na výrobu tkanín;
- **Terézia Brunšvik (Brunszzvik)** Anjelská záhrada – materské školy pre proletárske deti na predmestiach;
- starostlivosť o chudobných v Uhorsku;
- Viedenský systém pomoci chudobným; /Elberfeldský systém pomoci chudobným - idea „chudobinských otcov“;

Moderné dejiny pomoci v rámci Uhorska

- v roku 1868 upravil zákon o chudobe;
- v rodinnom práve bolo zákonmi 20/1877 doplneného zák. čl. 6/1885 upravované poručníctvo a opatrovníctvo;
- mnísi nemohli byť poručníkmi ani opatrovníkmi a rovnako ani nesmeli nadobúdať majetok v prípade sľubu chudoby;
- poručníctvo sa vykonávalo iba nepľnoletým osobám, ktoré neboli v otcovskej moci (v prípade nemanželských detí to bola matka);
- poručník bol menovaný otcom dieťaťa alebo boli stanovený poručníckym súdom (v prípade smrti otca);
- opatrovníctvo malo v tomto období zabezpečovať záujmy osôb chorých a tzv. márnokratných;

Moderné dejiny pomoci v rámci Uhorska

- robotnícke hnutia silneli po celom vtedajšom svete;
- štát v tomto období reaguje prijímaním zákonov, ktorými na seba preberá riešenie nových vzniknutých rizík industriálnej spoločnosti;
- Otto von Bismarck;
- Eduard Franz Jozef Taaffe;
- nájomné byty v Bratislave (Prešporku);

Skúsenostná fáza sociálnej práce v Uhorsku

- Lajos Novak: *Osud chudobných detí a sociálna starostlivosť o nich v Uhorsku (Szegény gyermekek sorsa és társadalmi gondozása hazánkban)*, **1886**;
- 1889 - *Národný spolok pre ochranu detí (Országos Gyermekvédő Egyesület)*;
- 1899 – v Budapešti organizovaný medzinárodný kongres *O sociálnoprávnej ochrane detí*, na ktorom boli diskutované aj otázky sociálnej práce v Uhorsku;
- Artúr Szilágyi: *Sprievodca pre členov komisie verejnej starostlivosti a sociálnoprávnej ochrany detí (Vezérfonal a kerületi közjótékonyági és gyermekvédelmi bizottságok tagjai részére)*, **1908**;

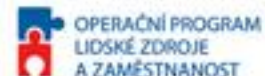
Skúsenostná fáza sociálnej práce v Uhorsku

- **Sándor Hanvai** *Sprievodca pre obvodných Poručníkov detí a chudobných (Útmutató a kerületi szegény – és gyermekgyámok részére), 1909;*
- sociálna práca v Uhorsku v ničom nezaostávala za západnou sociálnou prácou;
- dostávala sa však do neustáleho konfliktu s charitatívnou prácou;
- **1911** – konflikt vyústil publikovaním dvoch článkov autorov: *Otokara Prohászku a Ernesta Deutscha;*
- „svet práce“ ako oblasť pôsobnosti sociálnej práce;

Skúsenostná fáza sociálnej práce v Uhorsku

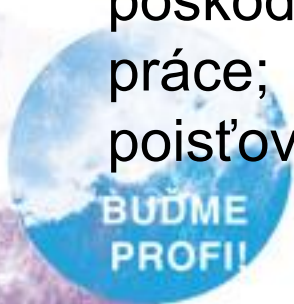
- jediný „Settlement“ v Uhorsku – prvý uhorský Dom osídlenia;
- **1913:** *Vysokoškolské sociálne sídlo (Főiskolai Szociális Telep);*
- aj toto je dôkaz o silnej orientácii uhorskej sociálnej práce (sociálne práce na území dnešného Slovenska) na prípadovú prácu;
- sestry Mária a Kristína Royové – Stará Turá;
- vnímanie prípadovej práce v kontexte Mary Richmondovej do vzniku ČSR;

Sociálna práca v rámci Republiky Československej

- sociálna doktrína ČSR – T. G. Masaryk – celkové zlepšenie spoločenských pomerov (zákon z 10.12.1918 č. 63/1918 Zb. o podporách v nezamestnanosti; zákon z 19.12.1918 č. 91/1918 Zb. o zavedení osemhodinovej pracovnej dobe; atď.)
- 1920 - YMCA a YWCA;
- Rockefellerova nadácia;
- opäť sestry Mária a Kristína Royové: 1926 Chalúpka; 1933 Domov bielych hláv;
- ďalšie úrady: Úrad pre starostlivosť o vojnových poškodencov; Živnostenské inšpektoráty; Sprostredkovateľne práce; Orgány bezpečnostnej správy; Ústredná sociálna poisťovňa a pod;

Sociálna práca v rámci Republiky Československej

Elena Maróty Šoltésová

(foto zdroj: zlatyfond.sme.sk)

1919 – nové úlohy v novej republike;

1921 – ČSČK – 1919 aj na Slovensku;

1922 – definuje sociálnu prácu/sociálnu starostlivosť;

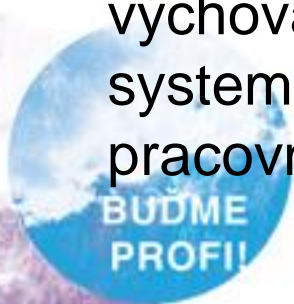
- pri svojich aktivitách bola v kontakte s A. Masarykovou;
- evidentné vnímanie cieľových skupín prostredníctvom prípadovej práce;

Sociálna práca v rámci Republiky Československej

„Sociálnu pečlivosť, ktorú stvorila si sama nevyhnutná potreba, ako neúnavnú naprávateľku zla a kliesniteľku cesty k dobru, najmä odkedy svetová vojna skazila ľudí a rozvrátila pomery. Tá si vyžaduje od svojich vykonávateľov seba zapieravú prácu v prospech iných, na ich zdokonaľovanie a chránenie, keď sú telesne, alebo duševne slabí, i vždy hotovú ochotu k pomoci trpiacim, krivdeným, bezpomocným – vyžaduje teda skutky lásky a súcitu. A k tomu svojim duševným založením povolené sú najmä ženy. Ale aby sociálnu pečlivosť s úspechom mohli konať, musia byť k nej vychované. Takáto výchova deje sa teraz temer u všetkých vzdelaných národov systematicky. I u nás je veľká potreba na vychované pracovníce“
(Kubincová, V. – Slezáková, A., 2005)

Sociálna práca v rámci Republiky Československej

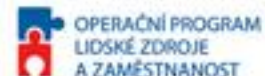
- sociálna starostlivosť – venovala sa konkrétnym jednotlivcom, skupinám pri pomoci riešenia už spôsobeného sociálneho zla alebo núdze (chudobinská starostlivosť/pečlivosť);
- cieľovou skupinou sociálnej starostlivosti: tzv. ostrakizované a ekonomicky marginálne – sociálne slabé skupiny;
- chudobní; vojnoví invalidi; potulní Rómovia; chudobné, osirelé alebo zanedbávané deti a mládež; ľudia s mentálnym alebo telesným postihnutím (duševne alebo telesne postihnuté osoby);

Sociálna práca v rámci Republiky Československej

- sociálna (chudobinská) starostlivosť:
  - aktívna pomoc a prevencia zákonodarstvom;
  - miestna komunita – verejnoprávna starostlivosť;
  - právne neregulovaná dobrovoľná sociálna starostlivosť (dobročinnosť);
  - 1927: Zemský zväz sociálnych a sociálno-zdravotných spolkov na Slovensku;
  - obsah: peňažná starostlivosť; ústavná starostlivosť; osvetové, edukačné a preventívne opatrenia ako aj zdravotná starostlivosť

Sociálna práca v rámci Republiky Československej

Významné sociálne fenomény prvej ČSR:

- nezamestnanosť;
  - bytová problematika;
- a zdravotný stav obyvateľstva

(Jáger, Janigová, 2013)

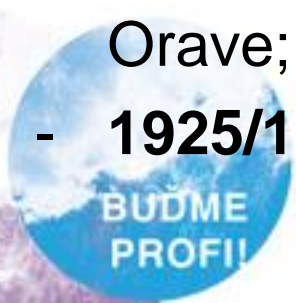

Sociálna práca v rámci Republiky Československej

Sociálna práca ako veda:

- prostredníctvom „českých kolegov“;
- sociálneho školstva:
  - **1919:** Živenine školy (Gazdinská škola; Vyššia škola pre ženské povolania – hospodársko administratívne);
  - **1920:** pripojená: dvojročná – *Štátna dievčenská učňovská škola priemyselná* a v Martine vznikla *Vyššia dievčenská škola*;
  - **1923:** kurz organizovaný E. M. Šoltésovou, Široká na Orave;
  - **1925/1926:** *Ústav Milana Rastislava Štefánika*;

Sociálna práca v rámci Slovenskej republiky (1939 – 1945)

- v oblasti sociálnej politiky ostali v platnosti normy prijaté za éry spoločnej československej sociálnej politiky;
- snaha predstaviteľov štátu smerovala k budovaniu sociálneho štátu v podobe vyrovnania všetkých triednych rozdielov;
- následné zmeny sociálneho zákonodarstva slovenského štátu nevyplývali ani tak zo zmien režimu, ale skôr boli dôsledkom zúriacej vojny, ktorá sa Slovenského štátu priamo aj nepriamo dotýkala;

Sociálna práca v rámci Slovenskej republiky (1939 – 1945)

- sociálna doktrína SR bola založená na kresťanských základoch vplyvom jej čelných predstaviteľov;
- východiskové pramene doktríny: Nový zákon Biblie; Rerum novarum; Quadragesimo Anno; politický program HSL'S – slovenský národný socializmus; Ústava SR z 21.7.1939 (Mosný, 2014);

Sociálna práca v rámci Slovenskej republiky (1939 – 1945)

- zavedenie stavovského zriadenia v krajine;
- **1942:** *Slovenská pracujúca pospolitosť*;
- **Ústredný úrad práce a úrady práce** – pracovné knižky;
- z hľadiska sociálnej práce úrady poskytovali poradenstvo v oblasti práce (voľba povolania; nezamestnanosť) ako aj zariadenia, v ktorých sa snažili pripravovať mládež pre uplatnenie na trhu práce;
- pretrvalo smerovanie rozvoja prípadovej práce s jej charakteristickou technikou poradenstvom

Sociálna práca v rámci Slovenskej republiky (1939 – 1945)

- **1941:** prijal Slovenský snem zákon o prídavkoch na deti;
- aj v oblasti bývania bolo vydaných niekoľko zákonov, ktorých cieľom bolo zvýšiť bytovú výstavbu;
- verejná starostlivosť o opustenú mládež - bola organizovaná prostredníctvom osobitných ústavov alebo prostredníctvom funkcie verejných poručníkov a tzv. sirotských otcov;
- „sociálni náčelníci“, sa uplatňovali v podnikoch – predchodcovia podnikových sociálnych pracovníkov ?

Sociálna práca v rámci Slovenskej republiky (1939 – 1945)

zriadenie **Sociálneho ústavu Hlinkovej slovenskej ľudovej strany** so sídlom v Bratislave:

Úlohy:

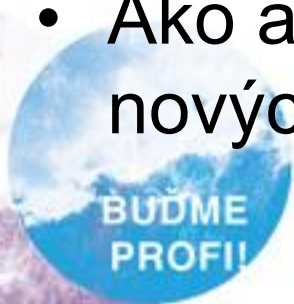
vykonávať sociálnu a sociálno-zdravotnú starostlivosť; usmerňovať jej realizáciu po stránke vecnej, organizačnej a osobnej v ustanovizniach určených pre sociálnu a sociálnozdravotnú starostlivosť, nahliadať do hospodárenia dobročinných a dobrovoľných spolkov, a nakoniec podávať posudky o sociálnych a sociálnozdravotných úlohách (Kováčiková, 2010)

Sociálna práca v rámci Slovenskej republiky (1939 – 1945)

Konkrétne činnosti Ústavu boli upravené nasledovne:

- Vykonávať preventívnu sociálne-zdravotnú starostlivosť;
- Usmerňovať činnosť ustanovizní, ktoré prevádzajú sociálne-zdravotnú starostlivosť každého druhu;
- Ako aj podávať dobrozdania pri zakladaní nových ustanovizní.

Sociálna práca v rámci Slovenskej republiky (1939 – 1945)

- sociálna práca a sociálna politika akoby „ruka v ruke“ rástli a rozširovali svoju pôsobnosť v tomto období;
- rast je diskutabilný z dôvodu, že sociálna práca v tomto období akoby zapredala svoje hodnoty (sloboda; spravodlivosť; ľudská dôstojnosť...) na ktorých stála;
- v takomto prípade hovoriť o sociálnej práci je skutočne diskutabilné;
- sociálna práca sa pod vplyvom ideológie stávala nie ani tak sociálnou prácou samou o sebe, ako skôr nástrojom režimu v sociálnych otázkach;

Ďakujem za pozornosť.

brnula@fedu.uniba.sk
peter.brnula@ujep.cz

